

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Sık bir alıntılanmayla 1970'te ABD Genel Cerrahisi kalp rahatsızlıklarında olduğu gibi, bulaşıcı ve öldürücü enfeksiyonel hastalıkların yaygınlaşmasına odaklanma zamanının geldiğini açıklamıştı.
- ▶ Aslında gelişen sağlık hizmetleri, etkili antibiyotiklerin ortaya çıkışı, aşılamanın yaygınlaşması ve beslenmenin iyileşmesi gibi koşullar altında bu açıklama fazla abartılı gibi gelebilir.
- ▶ Hâlbuki sonradan düşünüldüğünde bu iyimser bakış açısının yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır:
- ▶ Dünya çapında enfeksiyonel hastalıkların her üç kişiden birini yok etmekte olduğu ve 1980'lerden bu yana 30 yeni hastalığın keşfedilmesi bu tablonun ne kadar da dramatik olduğunu gözler önüne sermektedir.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Bizler hastalıkların yeni zorluklarını, özellikle de onların geliştirilen yeni ilaçlara gösterdikleri dirençlerin ne kadar da kuvvetli olduğunu göz önüne alırsak, ölümcül hastalıklar konusundaki rakamların gerçek büyüklüğünü elde etmiş oluruz.
- ▶ Bu konuda yapılan araştırmalar, 1940-2004 arasında dünya genelinde 335 enfeksiyonel hastalığın tespit edildiğini göstermektedir.
- ▶ Pek çok antibiyotiğe dirençli vakanın varlığına bağlı olarak bakteriyel ve rickettsial patojenler enfeksiyonel hastalıkların büyük bölümünden (%54.3) sorumlu olmaktadır.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Yaklaşık son elli yıldır gerçekleşen enfeksiyonel hastalıkların tür ve sayılarındaki artış dikkate alındığında bunun neden böyle olduğu önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.
- ▶ Dersin önceki bölümlerinde de değinildiği üzere ekolojik koşulların hastalıkların yaygınlaşmasında nasıl da etken olduğu, bireyin hem başka bireyle hem de başka canlı türleriyle kontağının hastalıkların uzak yerlere taşınması ve naklinde ne derece önemli olduğu aşikardır.
- ▶ Örneğin HIV, büyük olasılıkla maymun yetiştirici/evcilleştirici bir bireyden diğer bir bireye bulaşarak bugünkü tehlikeli boyutuna ulaşmıştır.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ İnsanların aktivitelerindeki değişmeler de hastalıkların örüntülerinde değişmelere neden olmaktadır. Örneğin, tarımsal pratiklerdeki değişiklikler bazı hastalıkların salgın bölgeler oluşturmasına yol açmaktadır:
- ▶ Kuř gribi (**avian flu**) ve deli dana (**mad-cow disease**) hastalıklarında olduğu gibi. 20.Yüzyılın ikinci yarısında politik ve finansman sağlamada yaşanan sorunlar, aşılama ve pek çok vektör kontrolü programlarının aksamalarına neden olmuştur ki bunlar da bazı hastalıkların yeniden canlanmasında etkendir.
- ▶ Hızla küreselleşen dünyada insan trafiğinin aşırı derecede artışı dünyada her zaman olduğundan ziyade patojenlerin bir yerden başka bir yere olan transferini son derece hızlandırmıştır.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Pek çok araştırmacının dikkat çektiği üzere, hastalıkların ortaya çıkışı ve yayılışında bir toplumun yaşadığı ülkenin politik-ekonomik durumu da çoğu kez gözden kaçırılan önemli bir faktördür.
- ▶ Bu bakımdan yoksulluk ve siyasal kargaşa pek çok hastalığın dağılışı örüntüsünü ciddi şekilde etkilemektedir.
- ▶ Örneğin HIV/AIDS epidemisi, ABD'de Sahra-altı Afrika'nın düşük gelirli ülkelerinden çok daha az sayıda ölüme neden olmaktadır ve tipik olarak yoksul ülkelerde bu hastalığa yakalanma sıklığı çok daha fazladır. Bir başka örnek Doğu Avrupa'da komünizmin çöküşü ardından olumsuz ortam koşulları nedeniyle difteri hastalığının radikal bir biçimde artışıdır.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Sağlığa mekânsal bakımdan yapılan yaklaşım, enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı konusunda önemli ipuçları ortaya koymaktadır.
- ▶ Araştırmalar çeşitli tiplerdeki enfeksiyonel hastalıkların dağılımları bu hastalıkların ortaya çıkışı ve yayılmasında nasıl bir örüntünün olduğunu gözler önüne sermiştir.
- ▶ Birincisi, nüfus yoğunluğunun dağılım örüntüsü, tüm hastalık kategorileri için iyi bir tahmin edici olarak önemli gözükmektedir.

8 Enfeksiyonel hastalıkların ortaya çıkışı ve yeniden canlanması

- ▶ Örneğin, inşa edilmiş çevrede türeyen ve hayvanlardan insanlara bulaşabilen patojenlerin Avrupa ve Doğu Asya'daki ortaya çıkışının ardında bu bölgelerdeki yoğun tarımsal pratikler ve insan nüfusunun yoğunluğu durmaktadır.
- ▶ Tam aksine, doğal ortamdan (vahşi yaşam) insana vektör aracılığıyla bulaşan patojenler Sahra-altı Afrika'da olduğu gibi nüfusun yoğun olduğu bölgeler ya da insanların doğal yaşamdaki hayvanlarla olan doğrudan teması sayesinde ortaya çıkmaktadır.
- ▶ Bu bulgular hastalıkların mekânsal dağılımında sosyo-ekonomik etmenlerin (insan nüfusunun yoğunluğu, antibiyotik ilaç kullanımı, tarımsal pratikler vb.) dağılım örüntüsünün çok önemli bir belirleyici (hipotez) olduğunu gün yüzüne çıkarmaktadır.